

על דוד פוגל ומאמרו

דוד פוגל (1891-1944?) נחשב למשורר נשכח, היינו — משורר שבזמנו הלך בצידי דרכים, ולאחר מותו נשארו שיריו כמוסים אישם בין דפי כתבי-עת ישנים, ושמו הגיע רק לאזני מעטים.

כזה היה המצב עד השנים האחרונות. פוגל, שהקדים את זמנו, מצא קוראים רבים לשירתו בימינו, בישראל, ביחוד בין קוראים ומשוררים צעירים. סיבה עיקרית לדבר היא הריאקציה ללשון מליצית ואידיומטית שמרוב דשינות מאבדת בה המלה היחידה את ערכה. היות העברית ללשון חיה גורם לסופר העברי בימינו להיזהר, להימנע משימוש בנרדפות בלא הבחנה, לשמוע במלה את כל מה שיש בה — את האסוציאציות שהיא גוררת עמה ואת המובן המוחשי המדויק, שקנתה לה בשימוש החי.

תופעה זו ואחרות הביאו לגאולתו של פוגל. שיריו, אלה שהופיעו בספרו „לפני השער האפלי“ (וינה, 1923) ואלה שלוקטו מכתבי-עת ומעזבונו, עומדים לראות אור בארץ. ספר השירים נערך בידי דן פגיס, והוא אף הקדים לספר מבוא מאלף ומאיר עינים. הקורא המעוניין במלוא הפרטים על פוגל ושירתו ימצא את עיקר המבוא של פגיס ב„מולד“ (תמוז, תשכ״ד).

המאמר המובא להלן לא נדפס מעולם. היתה זו הרצאה שנשא פוגל במסעו בפולין בשנת 1931. בתו של פוגל, גבי תמר מזרחי, הגרה בניו-יורק, הואילה למסור לידי כמה מיסמכים חשובים מעזבונו של המשורר. בין היתר נמצא מאמר זה, כתוב בכתב יד בהיר ונקי, ערוך כנראה לקריאה לפני קהל. על כך מעידים ראשי הפרקים המופיעים בשולי העמודים.

ההרצאה ניתנת בזה ככתבה, בלא כל שינוי, גם אם יש בה פגיעות באנשים החיים עמנו ונחשבים בעינינו, נראה כי למען האמת ולצורך הבנת אותה תקופה, ראוי להביא את הדברים במלואם. הושמטו רק תארים חריפים שהצמיד פוגל לשמותיהם של שלונסקי ושטיינמן. אין המערכת ולא המביא-לדפוס מזדהים בהכרח עם טעמו של פוגל.

להבנת הרקע של אותה תקופה, היחסים בין סופרים עבריים באותם הימים, הננו מפנים שוב את הקורא למאמרו של דן פגיס הנזכר לעיל. בנוגע לעניינינו אומר שם פגיס:

„כשהופיע, לפני השער האפלי הציג אותו אברהם שלונסקי ברשימה עוקצנית כמעין אחיזת עינים של עדינות יתירה או גלישה באנאלית ליגון ולגעגועים מעורפלים. הוא שם ללעג את השימוש הרב בסמליות הצבע השחור ואת נימת הבדידות שבקובץ. (. . .) כאן, מלבד ענינים שבטעם אישי, השפיעו אולי החילוקים שבין השירה העברית שנשמעו בה הדי המודרניים הרוסי, ובין אותם שירים עבריים, מועטים בשעתם, שנתקרו לעולם השירה הגרמנית מתחילת המאה. מעברו השני של המיתרס אנו שומעים הדים לאותה מחלוקת

שבטעם בהרצאה שהרצה פוגל בשנת 1931. (...) כנראה, רצה לגמול לו [לשלונסקי] על אותו מאמר עוקצני, אך אין ספק שהשפיעה כאן גם גישה עקרונית מנוגדת".

מענין לשים לב לסגנונה של הרצאה זו, העוסקת בעניני סגנון. בהרצאה ניכרת חתירתו של פוגל להבעה בהירה ומדוייקת. הוא אינו משתמש במלים שלא לצורך. מענינים אף תקונויו ומחיקותיו בכתב-היד:

בקטע על אחד-העם היה כתוב: "... משום שהעביר רעיונות דרך צנורות סגנון בהיר, שקוף" — פוגל מחק את המלה שקוף.

בקטע על גנסין, במקום "המעבירה את עצמה", היה כתוב "הנוהגת". באותו קטע, במקום "אף כמלוא נימא" היה כתוב "אף כלשהו".

בקטע על דבורה בארון, במקום "העצב הקל שהם נוסכים" היה כתוב "שהם מטפטים".

בקטע "זייפנים", היה כתוב "משל הדיוט" ופוגל תיקן — "משל עממי". שמו של ביאליק כתוב בלא אלף ובפתח תחת היוד.

משה הנעמי

דוד פוגל בשנת 1914